

فتوى شرعى

محترم نعمت الله (قادري) د غوبنتنليک متن

دارشاد، حج او اوقارفو وزارت

د مجمع علمي رياست محترم مقام ته!

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته

شه فرمایی علمای دین مُبین و مفتیان شرع سید المرسلین، په دې مسئله کې:

د رمضان المبارک په میاشت کې، دروژې په حالت کې، که مریض پېچکاری (انجکشن) ولگوي، آیا په دې سره روژه ماتیری او که نه او قضاء لازمیري که کفاره؟

د دې وضاحت هم مطلوب دی، چې دَرِیدی / عضلاتي او سيروم يعني درگ، غوبني او درپ په ستنو (پېچکاريyo) کې خه فرق شته او که حکم د تولو يو دي.

د كتابُ الله، سنت رسول الله او فقه حنفي په رنا کې مُدلل او اطمینان بخش جواب به، ستاسو لطف، مهرباني او عظيم ديني خدمت وي (وجزاكم الله خير الجزاء، وبارك الله في علمكم وعمركم).

المستفتی: نعمت الله (قادري)

د رياست مقام حکم: آمریت افتاء! در مورد شرعاً ابراز نظر بعمل آيد.

د افتا آمریت گمارنه: محترم صديقى صاحب! اجراءات گردد.

الجواب باسم مُلهم الصواب

حامداً لله ومُصلِّيًّا على رسوله

محترم مستفتی صاحب!

شه چې استفتاء کې مو ذکر کړي، د هغه په اړه باید وویل شي، چې:

د روژې ماتوونکي هغه خیزونه دي، چې له اصلي منفذ خخه، معدي يا دماغ ته ورسبيري او خه چې له اصلي منفذه، معدي يا دماغ ته نه رسبيري، روژه ورسه نه ماتيريو.

په همدي اساس، د غوبني او رگ په پېچکاري او همدارنګه په (سېروم) سره روژه نه ماتيريو؛ حکه په غوبنه او رگ کې د پېچکاري او سېروم کارولو سره، دوا د بدنه باطنې برخې ته، د جسم مسامونو له لارې رسبيري، نه له اصلي منفذ خخه او خه چې د بدنه باطن ته د مسامونو له لارې داخل شي، مفسد د روژې نه ګل کيږي.

نوي موندنې بنېي، چې د پېچکاري اغبزه معدي يا دماغ ته بېخي نه رسبيري، بلکې هغه په رګونو کې، په محلولې دلو سره، بدنه ته یوازې آرامي بنېي.

پېچکاري که د غوبني وي او که د رگ او همدارنګه سېروم، د حکم له پلوه، ترمنځ یې هېڅ توپیر نشي.

البته سینه او نس کې، نېغ په نېغه د پېچکاري په کارولو سره، روژه ماتيريو؛ حکه دلته دوا له منفذ (سوری) نه باطن ته رسبيري. د احتیاط له مخي، دروژې پرمهال، د رگ له پېچکاري خخه دې، د امكان ترکچې، دده

وشې.

لاندې، دې مسئلي اړوند، د حنفي فقهی معتبرو كتابونو څينې عبارتونه دي:

١- «والْمُفْطَرُ إِنَّمَا هُوَ الدَّاخِلُ مِنَ الْمَنَافِذِ؛ لِلَا تَقْعُدُ عَلَى أَنَّ مَنْ اغْتَسَلَ فِي مَاءٍ، فَوَجَدَ بَرْدَةً فِي بَاطِنِهِ، لَا

يُفْطِرُ» (رد المحتار ۱۰۶/۲، المكتبة الحسينية).

- ٢- «وَمَا يَدْخُلُ مِنْ مَسَامَ الْبَدَنِ مِنَ الدُّهْنِ لَا يُفْطِرُ، هَذَا فِي شِرْحِ الْمَجْمَعِ» (الفتاوى الهندية ٢٠٣/١، مكتبة حفانيه).
- ٣- «وَمَا وَصَلَ إِلَى الْجَوْفَ أَوْ إِلَى الدِّمَاغَ عَنِ الْمَخَارِقِ الْأُصْلِيَّةِ كَالْأَنفُ وَالْأَذْنُ وَالْدُّبُرِ بَأْنَ اسْتَعْطَ أَوْ احْتَفَنَ أَوْ أَفْطَرَ فِي أَذْنِهِ فَوَصَلَ إِلَى الْجَوْفَ أَوْ إِلَى الدِّمَاغَ، فَسَدِ صُومُهُ» (بيان الصناع ١٤٠/٢، دار الفكر - بيروت).
- ٤- «وَإِنْ وَصَلَ عَيْنُ الْكُحْلِ إِلَى بَاطْنِهِ، فَذَلِكَ مِنْ قَبْلِ الْمَسَامِ، لَا مِنْ قَبْلِ الْمَسَالِكِ [الْمَنَافِذِ]؛ إِذْ لَيْسَ مِنَ الْعَيْنِ إِلَى الْحَلْقِ مَسَالِكٌ، فَهُوَ نَظِيرُ الصَّائِمِ يُشَرِّعُ فِي الْمَاءِ فَيُجِدُ بُرُودَةَ الْمَاءِ فِي كَبِدِهِ، وَذَلِكَ لَا يَضُرُّهُ» (المبسوط، للسرخسي ٦٧/٣، دار المعرفة).
- ٥- «اِنْجَكْشَنٌ [نِيُّوكَارِيٌّ] خَوَاهُ دُرُّ رُكْ باشِدِ يادِرِ گُوشْت، مَفْطُرٌ وَمَفْسِدٌ صُومٌ نَيْسَتِ، الْآكِمَهُ بِرَاهِ رَاسِتِ درِ صَدَرِ يادِرِ بَطْنِ باشِد. دَلِيلُ عدمِ فَسادِ اِبِنِ اسْتَ كَه درِ مِيَانِ دَسْتِ، پَاوِ بَاطِنِ مَنْقَدِ نَيْسَتِ وَدوَاءِ بَذْرِيَّةِ سَامَاتِ دَاخِلِ مِيَ شَوَّد، وَهُرْ جِيزِ كَه بَذْرِيَّةِ سَامَاتِ دَاخِلِ شَوَّد، مَفْسِدِ رُوزَه نَيْسَتِ» (فتاویٰ فَرِیدِیَه ١٢٨، دارِ الْعُلُومِ صَدِيقِیَه، صَوَابِیَه).
- ٦- «جَدِيدُ تَحْقِيقَاتِكِيِّ روْشَنِ مِنْ اِنْجَكْشَنِ کَه اِثْرَاتِ مَعْدَهِ يادِمَاعِ تِكْ نَمِينِ پَكْنَچَتِ، بِلَكَه يَهُ رُگُونِ مِنْ حلُولِ کَه بَدَنِ کَوْرَاحَتِ پَكْنَچَنَےِ کَا ذَرِيَّهِ بَنَتِ ہِیں، اِسِیِّ اسِ سَرَزِ رُوزَه نَمِينِ ٹُوتَّا... تَاهِمَ حتَّیِ الْأَمْكَانِ رُوزَهِ کَه حَالَتِ مِنْ رُكْ واَلِ اِنْجَكْشَنِ سَرَزِ اِجْتَنَابِ کِيَا جَائَے» (فتاویٰ حفانيه ١٤٣/٤، ١٦٣، ط ٧٦) (١٤٣١ھ مکتبہ احمد شوہد).
- ٧- «واَضَعُ رَبِّهِ کَه اِنْجَكْشَنٌ خَوَاهُ وَرِيدِيٌّ ہو يَا لَعْنَى، مَفْسِدٌ صُومٌ نَمِينِ ہے؛ کَيُوكَه اِنْجَكْشَنٌ سَرَزِ دَوَابَاطِنِ کَوْبَذْرِيَّهِ سَامَاتِ کَه پَكْنَچَتِ ہے نَهَ کَه بَذْرِيَّهِ مَنَافِذَه، وَالْمَفْطُرُ هو الثَّانِي دونِ الْأَوَّلِ» (فتاویٰ فَرِیدِیَه ١٢٩/٤).
- ٨- «سِيِّنَه اور پیٹ میں براہ راست اِنْجَكْشَن لَگَنَے سَرَزِ رُوزَه فَاسِدٌ ہو جاتا ہے؛ کَيُوكَه يَه دَوَامَنْقَدِ (سُورَانِخ) سَرَزِ بَاطِنِ مِنْ دَاخِلِ ہوتی ہے» (فتاویٰ فَرِیدِیَه ١٣١/٤، ١٣٢).

وبالله التوفيق

محمد نور "صدِيقِی"

د دا بشکاره خبره ده، چې پېچکاری او د کارونې طریقه بي، نه د رسول الله ﷺ په دور کې او نه هم د مجتهدینو دور کې شتون درلود. نو د هفې حکم نه په حدیث کې او نه هم د حنفی فقهی کتابونو کې موندل کبدای شي. په همدي خاطر، فقهی نظائره باندي د قیاسولو له لاري، د هفې شرعی حکم معلوم بدلای شي.

په هر حال، ستاسو د پورتنې استفتا په هکله، باید وویل شي، چې:

دېرى معاصر علماء په دې نظر دي، چې د غوبې او رګ په پېچکاريو او همداراز په (سېروم) سره روزه نه ماتييري. د دوي د دې نظر مستند، د حنفی فقهی په کتابونو کې راغلي هفه دوه شرطونه دي، چې بدن ته بالواسطه د يو خیز په داخلېدلو سره، دروژي د ماتېدلو لپاره په گوته شوي او هفه دا دي: لومړي: د یاد خیز، معدې يا مغزو ته رسپدل.

دویم: له اصلی منافذو يا معنادو لارو (لكه غور، پوزه، د انسان مقعد) د هفه بدن ته ننوتا.

د دې ارونډ، لاندي د حنفی فقهی د معتبرو کتابونو عبارتونه دي:

١- «وَمَا وَصَلَ إِلَى الْجَوْفَ أَوْ إِلَى الدِّمَاغَ عَنِ الْمُخَارِقِ الْأَصْلِيَّةِ كَالْأَنْفِ وَالْأَذْنِ وَالدُّبُرِ بِأَنَّهُ أَسْتَعْطَطُ أَوْ احْتَقَنَ أَوْ أَقْطَرَ فِي أَذْنِهِ فَوَصَلَ إِلَى الْجَوْفَ أَوْ إِلَى الدِّمَاغَ، فَسَدَ صَوْمَهُ» (بدائع الصنائع ١٤٠/٢، دار الفكر - بيروت).

٢- «وَأَمَّا مَا وَصَلَ إِلَى الْجَوْفَ أَوْ إِلَى الدِّمَاغَ عَنِ الْمُخَارِقِ الْأَصْلِيَّةِ بِأَنَّ دَأْوَى الْجَائِفَةَ وَالْأَمَّةَ، فَإِنْ دَأْوَاهَا بِدَوَاءٍ يَابِسٍ، لَا يُفْسِدُ؛ لَأَنَّهُ لَمْ يَصُلِ إِلَى الْجَوْفَ وَلَا إِلَى الدِّمَاغِ ... وَإِنْ دَأْوَاهَا بِدَوَاءٍ رَطِيبٍ، يُفْسِدُ عَنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ، وَعِنْدَهُمَا لَا يُفْسِدُ. هُمَا اعْتَبَرَا الْمُخَارِقَ الْأَصْلِيَّةَ؛ لِأَنَّ الْوَصْولَ إِلَى الْجَوْفِ مِنَ الْمُخَارِقِ الْأَصْلِيَّةِ مُتَيَّقِّنٌ بِهِ، وَمِنْ غَيْرِهَا مُشْكُوكٌ فِيهِ، فَلَا نَحْكُمُ بِالْفَسَادِ مَعَ الشَّكِّ، وَلِأَبِي حَنِيفَةَ: إِنَّ الدَّوَاءَ إِذَا كَانَ رَطِيبًا فَالظَّاهِرُ هُوَ الْوَصْولُ؛ لِوَجْدِ الْمَنْفَذِ إِلَى الْجَوْفِ، فَيُبَيَّنُ الْحُكْمُ عَلَى الظَّاهِرِ» (بدائع الصنائع ١٤٠/٢، دار الفكر - بيروت).

٣- «وَفِي دَوَاءِ الْجَائِفَةَ وَالْأَمَّةَ أَكْثَرُ الْمَشَائِخِ عَلَى أَنَّ الْعِبْرَةَ لِلْوَصْولِ إِلَى الْجَوْفِ وَالدِّمَاغِ، لَا لِكُونِهِ رَطِيبًا أَوْ يَابِسًا، حَتَّى إِذَا عَلِمَ أَنَّ الْيَابِسَ وَصَلَ، يُفْسِدُ صَوْمَهُ، وَلَوْ عِلِمَ أَنَّ الرَّطْبَ لَمْ يَصُلْ لَمْ يُفْسِدْ، هَكُذَا فِي الْعِنَاءِ» (الفتاوى الهندية ٢٠٤/١، مكتبة حفانيه).

دا چې پېچکاری او سېروم کې، یاد دوه شرطونه تحقق نه مومي، نو روزه ورسره نه ماتييري. آن د نويو موندنو له مخي، د پېچکاری اغېزه معدې يا دماغ ته بېخې نه رسېري، بلکې هفه په رګونو کې، په محلولېدلو سره، بدن ته یوازي آرامي بنې (فتاوی حفانيه ٤/١٦٢، ط ٧٦١ هـ) مکتبه احمد شهید.

په همدي اساس، کوم خه چې د جسم د مسامونو له لاري، بدن ته ننوي، آن که بدن ته گټه هم رسوي، روزه ورسره نه ماتييري:

١- «مَنْ اغْتَسَلَ فِي مَاءٍ، فَوَجَدَ بَرْدَهُ فِي بَاطِنِهِ، لَا يُفْطِرُ» (رد المحتار ١٠٦/٢، المكتبة الحسينية).

٢- «وَإِنْ وَصَلَ عَيْنُ الْكَحْلِ إِلَى بَاطِنِهِ، فَذَلِكَ مِنْ قِبْلِ الْمَسَامِ، لَا مِنْ قِبْلِ الْمَسَالِكِ [الْمَنَافِذِ]؛ إِذْ لَيْسَ مِنْ الْعَيْنِ إِلَى الْحَلْقِ مَسْلَكٌ، فَهُوَ نَظِيرُ الصَّائِمِ يُشَرِّعُ فِي الْمَاءِ فَيُجِدُ بُرُودَةَ الْمَاءِ فِي كَيْدِهِ، وَذَلِكَ لَا يُضُرُّهُ» (المبسوط، للسرخسي ٦٧٣/٣، دار المعرفة).

٣- «وَمَا يَدْخُلُ مِنْ مَسَامَ الْبَدَنِ مِنَ الدُّهْنِ لَا يُفْطِرُ، هَكُذَا فِي شَرْحِ الْمَجْمَعِ» (الفتاوى الهندية ٢٠٣/١).

د معنادو له لاری، بدن ته دوا داخلولو کومې بېلگى، چې فقاھا وو وراندې کې، هغه غور، پوزه او د انسان مخصوص اعضا دي. د غور او پونې له لاری دوا داخلول، روزه ماتوي؛ حکمک له دغولارو، دوا معدی يا دماغ ته رسپیري او د سري مخصوص عضو له لاری، دوا داخلول (د ظاهر الروایه له مخې) حکمک روزه نه ماتوي، چې دوا معدی ته نه رسپیري:

۱- «وَمَنْ احْتَقَنَ أَوْ اسْتَعْطَ أَوْ أَفْطَرَ [أَيُ الْدُّهْنَ] فِي أَذْنَهُ، أَفْطَرَ؛ ... وَلِوْجُودِ مَعْنَى الْفَطْرِ، وَهُوَ وُصُولُ مَا فِيهِ صَلَاحُ الْبَدْنِ إِلَى الْجَوْفِ، وَلَا كَفَّارَةٌ عَلَيْهِ؛ لِانْعَدَامِهِ صُورَةً» (العناية شرح الهدایة ۳۴۱-۳۴۲، دار الفکر - بیروت).

۲- «وَلَوْ أَفْطَرَ فِي إِحْيَيْلِهِ، لَمْ يُفْطِرْ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ. وَقَالَ أَبُو يُوسُفُ رَحْمَهُ اللَّهُ: يُفْطِرُ. وَقَوْلُ مُحَمَّدٍ - رَحْمَهُ اللَّهُ - مُضْطَرِّبٌ فِيهِ، فَكَأْنَهُ وَقَعَ عِنْدَ أَبِي يُوسُفَ - رَحْمَهُ اللَّهُ - أَنَّ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَوْفِ مَنْقَدًا؛ وَلَهُذَا يَخْرُجُ مِنْهُ الْبَوْلُ. وَوَقَعَ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ - رَحْمَهُ اللَّهُ - أَنَّ الْمَثَانَةَ بَيْنَهُمَا حَائِلٌ، وَالْبَوْلُ يَتَرَشَّحُ مِنْهُ» (الهدایة شرح بدایة المبتدی ۱/۲۰۲، امیر حمزه کتابخانه).

۳- «وَإِنْ أَفْطَرَ فِي إِحْلَيلِهِ مَاءً أَوْ دُهْنًا، لَمْ يُفْطِرْ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ. وَقَالَ أَبُو يُوسُفُ: يُفْطِرُ. قَالَ فِي الْإِخْتِيَارِ: هَذَا بَنَاءً عَلَى أَنَّ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَوْفِ مَنْقَدًا، وَالْأَحْسَنُ أَنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهُمَا مَنْقَدًا. قَالَ فِي التَّحْفَةِ: وَرَوِيَ الْحَسْنُ عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ مَثَلًا قَوْلَهُمَا، وَهُوَ الصَّحِيحُ. لَكِنَّ اعْتَدَمَ الْأَوَّلُ الْمَحْبُوبِيُّ وَالنَّسْفِيُّ وَصَدْرُ الشَّرِيعَةِ وَأَبُو الْفَضْلِ الْمَوْصِلِيُّ، وَهُوَ الْأَوَّلُ؛ لِأَنَّ الْمَصْنُوفَ فِي (التَّقْرِيبِ) حَقِيقَ أَنَّهُ ظَاهِرُ الرَّوَايَةِ فِي مَقَابِلَةِ قَوْلِ أَبِي يُوسُفِ وَحْدَهُ» (اللَّبَابُ فِي شَرْحِ الْكِتَابِ ۱/۱۶۹ - ۱۶۸، المكتبة العلمية - بیروت).

د درملنې په موخته، د دوا اچولو دوه نورې بېلگى دي، چې له معنادو لاری دوا بدن ته نه داخلیوي، خو بیا هم د ئینو فقاھا وو په آند، روزه ورسره ماتیری: یوه یې د سرد هغه تېپ درملنې ده، چې مغزو ته رسپدلاي وي او د فقهې کتابونه کې په (آمه) سره یاد شوی او بله یوه یې د نس د هغه تېپ درملنې ده، چې معدی ته رسپدلاي وي او فقه کې ورڅخه په (جائفه) تعبير شوی. دې دوو صورتونو کې، د روژي ماتېلدو وجه دا بشودل شوې، چې دوا بې له واسطې نېغه په نېغه، مغزو او معدی ته رسپیري (مسائل رفتہ قاسمی ۴/۱۲۸، وحدی کتب خانه).

په پای کې، پورته فقهې عبارتونو ته په کتو، په لنډ دول ويلاي شو، چې په غوبنه او رګ کې په پېچکارۍ او هم په (سېروم) سره، روزه نه ماتیری، همدا د تولو حکم دی. البتہ لاندې دوه خبرې په پام کې نیول پکاردي: لومړي: پېچکارۍ، یا سېروم، باید یوازې د درملنې لپاره وي.

دویمه: د احتیاط له مخې، د روژې پر مهال، د رګ له پېچکارۍ خخه دي، د امکان ترکچې، دده وشي.

د لا زیاتو معلوماتو او دا د ترلاسه کولو لپاره، لاندې مصادرو ته مراجعيه کولای شئ:

- فتاوى رحيميه ۷/۲۵۷، ۲۶۳، دار الاشاعت- کراچي.

- فتاوى حقانيه ۴/۱۶۲ - ۱۶۳، مکتبه سید احمد شهید - اکوڑه خٹک.

- مسائل رفتہ قاسمی ۴/۱۲۹، ۱۳۱، حامد کتب خانه - کراچي.

- آپکې مسائل او انکا حل ۴/۵۷۸، ۵۸۱ - ۵۸۲، مکتبه لدھبانوی - کراچي.

محمد نور (صدیقی)